

RYSZARD A. STEFAŃSKI

PRZEGLĄD UCHWAŁ
IZBY KARNEJ SĄDU NAJWYŻSZEGO
Z ZAKRESU PRAWA KARNEGO MATERIALNEGO
ZA 2011 R.

I. Kodeks karny

1. Przepadek korzyści majątkowej osiągniętej z popełnienia przestępstwa albo jej równowartości (art. 45 § 1 k.k.)

Zgodnie z art. 45 § 1 k.k. sąd orzeka przepadek korzyści majątkowej albo jej równowartości wobec sprawcy, który osiągnął z popełnienia przestępstwa, chociażby pośrednio, korzyść majątkową niepodlegającą przypadkowi przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa (art. 44 § 1 k.k.) lub objętych zakazem wytwarzania, posiadania, obrotu, przesyłania, przenoszenia lub przewozu (art. 44 § 6 k.k.). W kontekście tego przepisu zostały przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia wątpliwości, czy w wypadku gdy bezprawną korzyść majątkową osiągnęli wspólnie współsprawcy, a nie jest możliwe ustalenie ich udziałów, orzeka się przepadek korzyści solidarnie, w częściach równych lub *pro rata parte* albo od każdego ze współsprawców w całości.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 30 listopada 2011 r. – I KZP 16/11 (OSNKW 2011, Nr 12, poz. 107) przyjął, że **Określony w art. 45 § 1 k.k. środek karny przypadku korzyści majątkowej lub jej równowartości orzeka się wobec współsprawców przestępstwa w częściach, w jakich według dokonanych ustaleń faktycznych osiągnięta wspólnie korzyść majątkowa im przypadła. W razie trudności z dokładnym ustaleniem wartości udziałów w korzyści majątkowej osiągniętej przez poszczególnych współsprawców orzeka się przepadek tej korzyści lub jej równowartości w częściach równych.** Organ ten przed podjęciem rozważań dotyczących zadanego mu pytania, trafnie zauważył, że przypadkiem przedmiotów na podstawie art. 45 § 1 k.k. może być objęty tylko taki przedmiot, który z przestępstwa pochodzi pośrednio, albo coś, co nie jest przedmiotem. Korzyść majątkowa, która ma cechy przedmiotu, podlega przypadkowi na podstawie art. 44 § 1 k.k., natomiast substratem przypadku orzeganego na podstawie

art. 45 § 1 k.k. może być korzyść niebędąca przedmiotem, np. prawo, niezależnie od tego, czy pochodzi z przestępstwa bezpośrednio, czy też pośrednio, albo przedmiot, który pochodzi z przestępstwa pośrednio¹.

Wyjaśnienie zawarte w zdaniu pierwszym jest oczywiste. Skoro przedmiotem przypadku jest korzyść majątkowa uzyskana chociażby pośrednio z przestępstwa, to przypadek musi obejmować to wszystko co sprawca z niego uzyskał. Zasadnie już wcześniej Sąd Najwyższy wyjaśnił, że „Wobec każdego ze współsprawców (*sensu largo*) zostanie orzeczony na podstawie art. 45 § 1 k.k. przypadek tej części korzyści majątkowej, która mu przypadła na mocy porozumienia. Zatem ustalenia faktyczne w tym zakresie, poczynione w konkretnej sprawie, będą determinować wielkość przypadku orzeczonego względem każdego ze współdziałających”². Słusznie podkreśla się w literaturze, że skoro każdy ze współsprawców odegrał w przestępczym procederze konkretną, wyznaczoną mu rolę miarkowanie przypadłej mu korzyści winno być adekwatne do zakresu wyznaczonego mu zadania i uzyskanych w jego wyniku profitów. Zakres uzyskanej w ten sposób korzyści w każdym przypadku uzależniony jest od okoliczności sprawy, a przede wszystkim winien być oceniany wedle treści przestępnego porozumienia zawartego przez współsprawców³.

Pogląd wyrażony w zdaniu drugim zawiera niewątpliwie rozwiązanie pragmatyczne, ale brak jest dla niego uzasadnienia prawnego. W sytuacji, gdy nie można – ze względu na ułomność postępowania dowodowego – ustalić rozmiaru korzyści uzyskanych z przestępstwa przez poszczególnych współsprawców rysują się trzy rozwiązania, polegające na tym, że zasądza się:

- a) od wszystkich sprawców solidarnie całość korzyści,
- b) od każdego ze sprawców całość korzyści,
- c) od każdego ze współsprawców korzyści w częściach równych.

Na wstępie rozważań dotyczących tych wariantów Sąd Najwyższy trafnie zauważył, że kodeks karny nie zawiera normy określającej sposób orzekania środka karnego przypadku korzyści majątkowej pochodzącej z przestępstwa lub przypadku równowartości takiej korzyści (art. 45 § 1 k.k.) w sytuacji gdy przestępstwo, z którego ta korzyść pochodzi, zostało popełnione w warunkach współsprawstwa. Art. 45 § 5 k.k. zaś dotyczy przypadku korzyści majątkowej pochodzącej z popełnienia przestępstwa, która stanowi współwłasność sprawy.

Odrzucając możliwość orzeczenia przypadku korzyści majątkowej solidarnie, Sąd Najwyższy odwołał się do wcześniejszej swojej wypowiedzi, że „solidarne

¹ K. Postulski, M. Siwek, *Przypadek w polskim prawie karnym*, Kraków 2004, s. 110; B. Mik, *Nowela antykorupcyjna z dnia 13 czerwca 2003 r. Wprowadzenie*, Kraków 2003, s. 98.

² Postanowienie SN z dnia 26 sierpnia 2010 r. – I KZP 12/10, OSNKW 2010, nr 9, poz. 78 z glosami aprobującymi M. Siwka, *Lex/el* 2010, M. Kornak, *Lex/el* 2011 i takimi uwagami R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego, prawa karnego wykonawczego, prawa karnego skarbowego i prawa wykroczeń za 2010 r.*, WPP 2011, nr 1, s. 83–85.

³ M. Kornak, *Glosa...*, *Lex/el* 2011.

zasądzenie przepadku korzyści majątkowej od współdziałających należy wykluczyć, bo Skarb Państwa nie jest tu poszkodowanym, taka odpowiedzialność nie wynika z ustawy (...) ani z czynności prawnej⁴. Zwrócił też uwagę, że w doktrynie przytacza się inny argument, a mianowicie twierdzi się, że art. 45 k.k. nie odnosi się do relacji dłużnik – wierzyciel, a więc do istniejącego stosunku zobowiązaniowego, a to jest przecież podstawą do rozważań mających za punkt wyjścia art. 366 i n. k.c. Pomimo że przepadek korzyści majątkowej ma charakter obligatoryjny, dopiero skutkiem jego prawomocnego orzeczenia jest przejście na własność Skarbu Państwa substratu przepadku (art. 45 § 6 k.k.); orzeczenie przepadku ma charakter konstytutywny. W sytuacji braku podstaw do ustalenia przed uprawomocnieniem się wyroku orzekającego przepadek stosunku cywilnoprawnego pomiędzy państwem a sprawcą przestępstwa, w zakresie substratu tegoż przepadku, brak jest również podstaw do rozważania solidarności⁵. Dodatkowo Sąd Najwyższy odwołał się – w ramach wykładni systemowej zewnętrznej – do treści przepisu art. 32 § 3 k. k. s., który w razie popełnienia przestępstwa skarbowego przez kilka osób przewiduje solidarną odpowiedzialność za uiszczenie równowartości pieniężnej przepadku, słusznie wywodząc, że ustawodawca nie uznał za celowe skorzystanie z możliwości takiej regulacji orzekania środka karnego przepadku w kodeksie karnym.

Odnosząc się do możliwości orzeczenia obciążenia w ramach tego środka każdego ze współsprawców całością wspólnie osiągniętej korzyści, Sąd Najwyższy trafnie wskazał, że jeżeli kilka osób działa wspólnie i w porozumieniu przy popełnieniu przestępstwa, to osiągniętej przez nich z tego przestępstwa korzyści majątkowej nie mnoży się przez liczbę współsprawców, lecz dzieli, albowiem chodzi o jedną korzyść majątkową, uzyskaną choćby pośrednio ze wspólnie popełnionego przestępstwa. Przyjęcie możliwości orzekania względem każdego ze współsprawców przepadku całej wspólnie osiągniętej z przestępstwa korzyści majątkowej oznaczałoby, że orzeczony środek karny stanowiłby wielokrotność tejże korzyści, co stanowiłoby ewidentną fikcję. Trafnie podnosi się w literaturze, że wówczas wysokość zasądzonej korzyści przekraczałaby korzyść faktycznie uzyskaną w sumie przez sprawców, a zatem nie może być mowy o jakimkolwiek mnożeniu tej korzyści przez ilość osób⁶.

Opowiadając się za orzekaniem przepadku korzyści majątkowej lub jej równowartości przypadających poszczególnym współsprawcom w częściach równych, Sąd Najwyższy słusznie podniósł, że w każdym przypadku chodzi o to, aby osiągnięta przez nich wspólnie korzyść majątkowa lub jej równowartość została im w całości odebrana, co odpowiada istocie tego środka karnego, pełniącego nie tylko funkcję kompensacyjną wobec Skarbu Państwa, ale także funkcję prewen-

⁴ Postanowienie SN z dnia 26 sierpnia 2010 r. – I KZP 12/10, OSNKW 2010, nr 9, poz. 78.

⁵ M. Siwek, *Glosa do postanowienie SN z dnia 26 sierpnia 2010 r. – I KZP 12/10*, Lex/el 2010.

⁶ M. Kornak, *Glosa...*, Lex/el 2011.

cyjną i represyjną. Przepadek korzyści majątkowych pochodzących z przestępstwa jest bowiem – jak zasadnie podnosi się w literaturze – jednym ze środków służących skutecznej walce z przestępczością poprzez pozbawienie sprawcy korzyści, jakie odniósł z popełnionego przestępstwa. Chodzi o to, aby sprawcy nie mogli korzystać z majątku zdobytego w drodze przestępstwa⁷.

Jednakże rozwiązanie to zakłada fikcję, że wszyscy współsprawcy uzyskali taką samą korzyść majątkową. Konieczne jest określenie korzyści podlegającej przypadkowi, z tym, że musi ona odpowiadać tej, jaka została osiągnięta z przestępstwa. Zasadnie Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że: „Przepis ten (art. 45 § 1), pełniąc przede wszystkim funkcję materialnej podstawy orzeczenia środka karnego, precyzuje jednocześnie rozmiar przypadku, jako «osiągniętą korzyść albo jej równowartość»”⁸. Nie przekonuje twierdzenie zawarte w omawianym postanowieniu, że każde rozstrzygnięcie, w tym również w przedmiocie środka karnego przypadku korzyści majątkowej osiągniętej z przestępstwa lub jej równowartości, musi opierać się na dokonanych w sprawie ustaleniach faktycznych, które powinny uwzględniać całokształt okoliczności sprawy, wynikający z przeprowadzonych dowodów. Problem bowiem jest w tym, że nie można ustalić wysokości osiągniętej korzyści przez każdego ze sprawców i nic nie daje odwołanie się do ustaleń faktycznych.

2. Warunkowe zawieszenie wykonania łącznej kary pozbawienia wolności (art. 89 § 1 k.k.)

Sąd, wymierzając karę łączną w wyroku łącznym, obejmującą skazania za zbiegające się przestępstwa na kary pozbawienia wolności, ograniczenia wolności albo grzywny z warunkowym zawieszeniem i bez warunkowego zawieszenia ich wykonania – zgodnie z art. 89 § 1 k.k. – może w wyroku łącznym warunkowo zawiesić jej wykonanie kary, jeżeli zachodzą przesłanki określone w art. 69 k.k. Odesłanie nastąpiło do wszystkich jednostek redakcyjnych art. 69 k.k., na co wskazuje wymienienie tego przepisów bez specyfikacji na paragrafy. Oznacza to, że obowiązuje określona w § 1 tego przepisu górna granica orzeczonej kary pozbawienia wolności, której przekroczenie uniemożliwia warunkowe zawieszenie jej wykonania. Przepis ten wyłącza możliwość warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności w rozmiarze przekraczającym 2 lata. Ze względu na to postanowienie nie jest możliwe warunkowe zwieszenie wykonania łącznej kary pozbawienia wolności przekraczającej ten próg, mimo że jednostkowe kary podlegające łączeniu mieściły się w tych granicach. W tym ostatnim aspekcie wydawać by się mogło, że sytuacja jest inna, gdy w grę wchodzi skaza-

⁷ J. Brylak, *Instytucja przypadku korzyści majątkowej w walce z przestępczością zorganizowaną*, WPP 2009, nr 2, s. 55.

⁸ Wyrok SN z dnia 29 czerwca 2006 r. – V KK 160/06, OSNwSK 2006, poz. 1292.

nie bez przeprowadzenia rozprawy, gdyż wówczas – zgodnie z art. art. 343 § 2 pkt 2 k.p.k. – możliwe jest warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności w rozmiarze nieprzekraczającym 5 lat, z tym, że następuje to niezależnie od przesłanek określonych w art. 69 § 1–3 k.k. Ze względu na to ostatnie postanowienie można by zakładać, że w przypadku objęcia wyrokiem łącznym przynajmniej jednej, orzeczonej przy zastosowaniu art. 343 § 2 pkt 2 k.p.k. kary powyżej 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, określone w art. 343 k.p.k. przesłanki warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności wyłączają ograniczenia określone w art. 69 k.k. przy orzekaniu kary łącznej (art. 89 k.k.). Wniosek ten jest o tyle uzasadniony, że w literaturze wystąpiły rozbieżności poglądów w tej kwestii. Prezentowany jest pogląd, że jest dopuszczalne orzeczenie kary łącznej w wymiarze przekraczającym 2 lata z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, uzasadniany tym, że warunkowe zawieszenie wykonania jednostkowej kary pozbawienia wolności powyżej 2 lat miało szczególną podstawę, to i ona jest właściwa do orzeczenia kary łącznej, a przeciwnie rozwiązanie niweczyłoby korzyści, jakie uzyskał sprawca, korzystając z dobrodziejstwa warunkowego zwieszenia wykonania kary w rozmiarze wyższym niż przewidziany w art. 69 § 1 k.k.⁹ Przyjmuje się też, że wymóg, by wymiar kary pozbawienia wolności nie przekraczał 2 lat, wyklucza możliwość warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności powyżej tej granicy, orzeczonej z warunkowym zwieszeniem jej wykonania na podstawie art. 343 § 2 pkt 2 k.p.k. lub art. 60 § 3–5 k.k., aczkolwiek zauważa się, że takie rozwiązanie prowadzi do konsekwencji, które z kryminalno-politycznego punktu widzenia i ze względu na *ratio legis* przepisów przewidujących szczególne postaci warunkowego zawieszenia kary pozbawienia wolności jest całkowicie chybione¹⁰.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 23 marca 2011 r. – I KZP 29/10 (OSNKW 2011, Nr 3, poz. 24) przyjął, że **Objęcie wyrokiem łącznym kary powyżej 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania – orzeczonej przy zastosowaniu art. 343 § 2 pkt 2 k.p.k. – nie zmienia reguł warunkowego zawieszenia wykonania kary łącznej określonych w art. 89 k.k., które może nastąpić jedynie wówczas, jeżeli zachodzą przesłanki określone w art. 69 k.k.** Jest to pogląd trafny i zasadnie spotkał się z aprobatą w doktrynie¹¹. Sąd Najwyższy, uzasadniając ten pogląd wskazał, że art. 69 k.k. nie jest jedynym, który stanowi podstawę do warunkowego zawieszania wykonania kary, gdyż kwestie tę regulują także art. 60 § 3–5 k.k. lub art. 343 § 2 pkt 2 k.p.k.

⁹ J. Raglewski, *Kontrowersje związane z orzekaniem kary łącznej na tle kodeksu karnego*, PiP 2003, nr 5, s. 89; S. Żółtek (w:) M. Królikowski, R. Zawocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 32–116*, t. II, Warszawa 2010, s. 665.

¹⁰ J. Giezek (w:) J. Giezek, N. Kłaczyńska, G. Labuda, *Kodeks karny. Część ogólna*, Warszawa 2007, s. 577.

¹¹ Zob. glosy aprobuujące do tego postanowienia S. Żółtka S. OSP 2011, nr 11, s. 802–805; M. Niewiadomskiej-Krawczyk, *Lex/el* 2011 i M. Kulika M. *Lex/el* 2011.

albo art. 152 k.k.w. Każde z tych uregulowań odnosi się jedynie do możliwości orzeczenia kary jednostkowej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Odmienne natomiast uregulowana jest kwestia wymiaru kary łącznej w art. 89 k.k., w którym ustawodawca odsyła do przesłanek określonych w art. 69 k.k. Objęcie wyrokiem łącznym kary powyżej 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania – orzeczonej przy zastosowaniu art. 343 § 2 pkt 2 k.p.k. – nie zmienia reguł warunkowego zawieszenia wykonania kary łącznej określonych w art. 89 k.k., które może nastąpić jedynie wówczas, jeżeli zachodzą przesłanki określone w art. 69 k.k.

Trafnie wskazuje się w piśmiennictwie, że umiejscowienie art. 89 w kodeksie karnym wskazuje wyraźnie, iż stanowi jedyną podstawę warunkowego zawieszenia wykonania kary łącznej, zaś jego analiza gramatyczna nie pozostawia wątpliwości, iż jest to możliwe wyłącznie po spełnieniu przesłanek z art. 69 k.k. Pozwala to wysnuć wniosek, że niezależnie od tego, czy substratem wyroku łącznego jest chociażby jeden wyrok jednostkowy, w którym wykonanie kary warunkowo zawieszono na innej podstawie niż art. 69 k.k. (tj. art. 343 § 1 i 2 k.p.k., art. 60 § 5 k.k.), czy też nie, to warunkowe zawieszenie kary łącznej i tak uzależnione jest od spełnienia przesłanek wynikających z art. 69 k.k. Ustawodawca nie przewidział zatem żadnej sytuacji, w której możliwe byłoby wyłączenie ograniczeń wynikających z art. 69 k.k. W przeciwnym bowiem razie zawarłby stosowne upoważnienie ustawowe wprost, podobnie jak to uczynił w art. 89 k.k. w odniesieniu do przepisu art. 69 k.k.¹²

3. Okres środka zabezpieczającego umieszczenia sprawcy w zamkniętym zakładzie leczenia odwykowego (art. 96 § 3 k.k.)

Skazując sprawcę na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania za przestępstwo popełnione w związku z uzależnieniem od alkoholu lub innego środka odurzającego, sąd – zgodnie z art. 96 § 1 k.k. – może orzec umieszczenie sprawcy w zamkniętym zakładzie leczenia odwykowego, jeżeli zachodzi wysokie prawdopodobieństwo ponownego popełnienia przestępstwa związanego z tym uzależnieniem. Czasu pobytu w zamkniętym zakładzie leczenia odwykowego nie określa się z góry, lecz nie może on trwać krócej niż 3 miesiące i dłużej niż 2 lata (art. 96 § 3 k.k.). Ze względu na to, że środek ten orzeka się obok kary pozbawienia wolności została przedstawiona Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia kwestia, czy okres pobytu skazanego w zamkniętym zakładzie leczenia odwykowego może być dłuższy aniżeli wymierzona kara pozbawienia wolności i winien wynosić od 3 miesięcy do 2 lat oraz czy czas wykonywania tego

¹² M. Niewiadomska-Krawczyk, *Glosa do postanowieniu z dnia 23 marca 2011 r. – I KZP 29/10*, Lex/el 2011

środka zabezpieczającego jest niezależny od wysokości orzeczonej kary pozbawienia wolności, a o zwolnieniu z internacji decydują wyłącznie wyniki leczenia.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 21 lipca 2011 r. – I KZP 9/11 (OSNKW 2011, Nr 8, poz. 68) zasadnie uznał, że **Okres wykonywania środka zabezpieczającego, o którym mowa w art. 96 § 1 k.k., jest niezależny od wymierzonej sprawy kary pozbawienia wolności, a jego ramy czasowe wyznacza art. 96 § 3 k.k.** Jest to pogląd słuszny i zasadnie został zaaprobowany w literaturze¹³.

Uzasadniając ten pogląd organ ten podniósł, że wynik wykładni językowej art. 96 § 1–4 k.k. prowadzi do wniosku, iż skoro ustawodawca nie zawarł w jego treści dodatkowego ograniczenia odnośnie do czasu pobytu skazanego w zamkniętym zakładzie leczenia odwykowego, to jest niezależny od wymierzonej kary pozbawienia wolności. Jedynie określone zostały ramy czasowe tego pobytu przez wskazanie, że nie może on trwać krócej niż 3 miesiące i dłużej niż 2 lata. Trafnie podnosi się w piśmiennictwie, że tylko te ramy czasowe dają gwarancję skuteczności podjętego leczenia¹⁴. Jednakże odwołując się do dominującego w doktrynie i orzecznictwie poglądu, że prymat wykładni językowej w procesie wykładni prawa oznacza, że tę wykładnię stosuje się w pierwszej kolejności, przeprowadził ją także wykorzystując pozostałe rodzaje wykładni, tj. wykładnię systemową, funkcjonalną i historyczną¹⁵.

Wykładnia systemowa wewnętrzna – zdaniem Sądu Najwyższego – wskazuje, że zamieszczone w rozdziale X k.k. środki zabezpieczające związane z umieszczeniem sprawcy w zakładzie zamkniętym mają charakter nieoznaczony (art. 94 § 1 i 2 k.k. i art. 95a § 1 i 3 k.k.) albo względnie oznaczony (art. 96 § 1 i 3 k.k.). W wypadku zastosowania środka zabezpieczającego z art. 95a k.k., który jest orzekany obok kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, ustawodawca nakazuje jego wykonanie po odbyciu kary i nie limituje czasu jego trwania. Środek ten jest wykonywany po odbyciu kary pozbawienia wolności i nie można zaliczyć go na jej poczet, a więc nie jest w ogóle zależny od wymiaru tej kary. Przykład ten wskazuje, że ustawodawca nie wiąże czasu trwania środków zabezpieczających orzekanych obok kary pozbawienia wolności z wymiarem tej kary, tylko uzależnia okres ich wykonywania od wyników leczenia.

Z kolei odwołując się do wykładni systemowej zewnętrznej, Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na art. 71 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii¹⁶, który przewiduje, że w razie skazania osoby uzależnionej za przestępstwo pozostające w związku z używaniem środka odurzającego lub substancji psychotropowej na karę pozbawienia wolności bez warunkowego

¹³ Zob. głosę aprobującą do tego postanowienia M. Kornak, *Lex/el* 2011.

¹⁴ M. Kornak, *Glosa do postanowienia SN z dnia 21 lipca 2011 r. – I KZP 9/11*, *Lex/el* 2011.

¹⁵ P. Hofmański, S. Zablocki, *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 2006, s. 234; M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady. Reguły. Wskazówki*, Warszawa 2002, s. 225 i n.; wyrok SN z dnia 19 listopada 2008 r., V KK 74/08, OSNKW 2009, nr 3, poz. 21.

¹⁶ Dz.U. Nr 179, poz. 1485 ze zm.

zawieszenia jej wykonania, sąd może orzec umieszczenie sprawcy przed wykonaniem kary w odpowiednim zakładzie opieki zdrowotnej; czasu pobytu w takim zakładzie nie określa się z góry, nie może on jednak być dłuższy niż 2 lata, a o zwolnieniu rozstrzyga sąd na podstawie wyników leczenia lub rehabilitacji. Regulacja ta wskazuje, że ustawodawca nie wprowadził tu również ograniczenia czasu pobytu w zakładzie leczniczym w postaci wysokości orzeczonej kary pozbawienia wolności, gdyż kryterium decydującym są postępy w leczeniu.

Zdaniem Sądu Najwyższego za omawianą tezę przemawia też wykładnia funkcjonalna art. 96 k.k. Z uzasadnienia rządowego projektu kodeksu karnego z 1997 r. nie wynika, aby intencją projektodawców było limitowanie okresu pobytu w zamkniętym zakładzie leczenia odwykowego wysokością wymierzonej kary pozbawienia wolności, pisząc wprost, że „o zwolnieniu z zakładu rozstrzyga sąd na podstawie wyników leczenia”. Wskazano tam także, że czas pobytu nie może trwać krócej niż 3 miesiące, albowiem jest to w zasadzie okres wymagany do przeprowadzenia odtrucia organizmu¹⁷.

Co do wprowadzenia górnej granicy 2 lat, organ ten wskazał, że jest ona optymalna dla osiągnięcia neutralizacji uzależnienia od alkoholu lub innych środków odurzających. Nadrzędnym celem stosowania tego środka zabezpieczającego jest wyleczenie skazanego z jego uzależnienia od alkoholu lub innego środka odurzającego, gdyż dopiero to daje gwarancję, że sprawca nie popełni więcej podobnego przestępstwa¹⁸. Takie założenie koresponduje z rozwiązaniem przyjętym w kodeksie karnym wykonawczym, gdyż zgodnie z jego art. 202 sprawcę, wobec którego wykonywany jest środek zabezpieczający, obejmuje się odpowiednim postępowaniem leczniczym, którego celem jest poprawa stanu jego zdrowia w stopniu umożliwiającym powrót do życia w społeczeństwie i dalsze leczenie w warunkach poza zakładem.

Trafnie Sąd Najwyższy zauważył, że pogląd ten znajduje też wsparcie w art. 203 § 1 k.k.w. i art. 204 k.k.w., według których czas pobytu w zamkniętym zakładzie leczenia odwykowego zależy jest od postępów w leczeniu, którego przebieg ocenia sąd, skoro kierownik zakładu zamkniętego, w którym wykonuje się środek zabezpieczający, nie rzadziej niż co 6 miesięcy przesyła do sądu opinię o stanie zdrowia sprawcy i postępach w leczeniu lub terapii (art. 203 § 1 k.k.w), sąd zaś nie rzadziej niż co 6 miesięcy orzeka w przedmiocie dalszego stosowania tego środka (art. 204 1 k.k.w.). Słusznie też poddał krytyce twierdzenie, że przyjęcie takiego poglądu stwarzałoby sytuację, kiedy o przedłużeniu izolacji sprawcy ponad wymiar orzeczonej kary pozbawienia wolności, decydowałby nie sąd, a opinia kierownictwa zakładu leczenia odwykowego¹⁹, wskazując, że pomija się bowiem, że sąd nie jest związany opinią kierownika zakładu zamkniętego, gdyż zgodnie z art. 204 *in*

¹⁷ Nowe kodeksy karne – z 1997 r. z uzasadnieniami, Warszawa 1997, s. 170.

¹⁸ K. Buchała (w:) K. Buchała, A. Zoll, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, t. I, Warszawa 1998, s. 581.

¹⁹ N. Kłaczyńska (w:) J. Giezek, N. Kłaczyńska, G. Labuda, *Kodeks karny...*, s. 629–630.

fine k.k.w. w razie potrzeby zasięga opinii dodatkowych biegłych, a nadto przy orzekaniu w przedmiocie dalszego stosowania środka zabezpieczającego należy kierować się dyrektywą z art. 93 k.k. Sąd powinien orzec o zwolnieniu z zakładu zamkniętego wówczas, gdy dalszy pobyt sprawcy nie jest niezbędny, aby zapobiec popełnieniu przez niego przestępstwa związanego z uzależnieniem od alkoholu lub innego środka odurzającego²⁰. Względy lecznicze związane z koniecznością poddania sprawcy skutecznemu leczeniu odwykowemu są wiodące, co przemawia przeciwko limitowaniu czasu trwania tego środka zabezpieczającego wysokością wymierzonej kary pozbawienia wolności.

Nie bez znaczenia jest też fakt, że środek zabezpieczający umieszczenia w zamkniętym zakładzie leczenia odwykowego nie jest orzekany zamiast, ale obok kary pozbawienia wolności²¹. Ponadto inne są cele kary i środka zabezpieczającego. Gdyby więc wymiar kary pozbawienia wolności – zauważył Sąd Najwyższy – miał mieć wpływ na czas pobytu w zamkniętym zakładzie leczenia odwykowego, to w sposób pośredni także taki wpływ miałyby okoliczności dotyczące wymiaru kary, choć nie mają one związku z wykonywaniem środków zabezpieczających. Ponadto gdy leczenie nie zostało jeszcze zakończone, konieczność jego zaprzestania z uwagi na wymiar kary pozbawienia wolności mogłaby zniweczyć dotychczasowe efekty terapii. Dlatego też uchylenie tego środka powinno nastąpić wówczas, gdy zachodzi prognoza, że ustalo wysokie prawdopodobieństwo ponownego popełnienia przez sprawcę przestępstwa w związku z uzależnieniem od alkoholu lub innego środka odurzającego²².

W kontekście wykładni historycznej Sąd Najwyższy odwołał się do art. 102 k.k. z 1969 r., według którego czas pobytu w zakładzie leczenia odwykowego także był względnie oznaczony, gdyż nie mógł być krótszy niż 6 miesięcy i dłuższy niż 2 lata, a o zwolnieniu z zakładu rozstrzygał sąd na podstawie wyników leczenia. Ustawodawca nie uzależnił czasu wykonywania tego środka zabezpieczającego od wymiaru kary pozbawienia wolności, w doktrynie i orzecznictwie zaś przyjmowano, że decyzja sądu dotycząca okresu pobytu w zakładzie związana jest z przebiegiem procesu leczenia²³.

Wątpliwości co do trafności rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego w zakresie nieprzyjęcia limitowania pobytu w zamkniętym zakładzie leczenia odwykowego rozmiarem kary pozbawienia wolności może nasuwać treść art. 96 § 4 k.k. W myśl tego przepisu na poczet kary sąd zalicza okres pobytu skazanego w zamkniętym zakładzie leczenia odwykowego. W doktrynie z uregulowania tego wyprowadza się wniosek, że pobyt w zakładzie leczniczym nie może być dłuższy niż orzeczona

²⁰ S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 814.

²¹ W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2010, s. 554.

²² A. Muszyńska, *Leczenie odwykowe sprawców przestępstw popełnionych w związku z uzależnieniem od alkoholu*, (w:) L. Bogunia (red.), *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. XVII, Wrocław 2005, s. 48.

²³ W. Świda (w:) I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973, s. 348; wyrok SN z dnia 20 listopada 1978 r. – IV KR 317/78, OSNPG 1979, nr 7, poz. 86.

kara pozbawienia wolności, gdyż w przeciwnym wypadku powstałej „nadwyżki” nie można byłoby zaliczyć na poczet tej kary²⁴.

Odnosząc się do tego argumentu Sąd Najwyższy podniósł, że treść art. 96 § 4 k.k. jest wynikiem uwzględnienia przez ustawodawcę krytyki kierowanej pod adresem kodeksu karnego z 1969 r. Podnoszono wówczas, że brak możliwości zaliczenia pobytu w zakładzie leczenia odwykowego na poczet kary pozbawienia wolności może być odczuwany przez skazanych jako podwójna, niezасłużona dolegliwość, co z kolei może mieć negatywny wpływ na ich postawę podczas prowadzonej terapii odwykowej²⁵. Ustawodawca uznał, że skoro wykonanie tego środka zabezpieczającego polega na pozbawieniu skazanego wolności, to powinno ono być zaliczone na poczet pozostającej do odbycia kary pozbawienia wolności. Przepis art. 96 § 4 k.k. zapobiega wydłużeniu rzeczywistego pozbawienia wolności przez odbywanie kary po wykonaniu środka zabezpieczającego. Oznacza to, że wprowadzenie art. 96 § 4 k.k. nie było związane z ustanowieniem jednocześnie dodatkowego ograniczenia czasu pobytu skazanego w zamkniętym zakładzie leczenia odwykowego. Nie bez znaczenia jest też podnoszony w literaturze argument, że uzależnianie czasu trwania tego środka od rozmiaru orzeczonej kary niweczyłoby zasadność podejmowanych względem sprawcy działań o charakterze leczniczym, co prowadziłyby do przyjęcia, iż niezależnie od stadium zaawansowania i skuteczności podjętego wobec sprawcy leczenia wpływ terminu, przewidzianego dla kary pozbawienia wolności determinuje zakończenie również podjętego leczenia niezależnie od jego stadium²⁶. W kontekście tego stwierdzenia zdziwienie musi budzić pogląd tej autorki, że „Z zasady zaliczenia na poczet kary okresu rzeczywistego pozbawienia wolności wynika, że okres pobytu w takim zakładzie nie może być dłuższy, ale może być krótszy niż orzeczona kara pozbawienia wolności, na poczet której pobyt ten ma być zaliczony”²⁷.

4. Podmiot przestępstwa naruszenia miru domowego (art. 193 k.k.)

W art. 193 k.k. podano kryminalizacji wdarcie się do cudzego domu, mieszkania, lokalu, pomieszczenia, ogrodzonego terenu albo wbrew żądaniu osoby uprawnionej nieopuszczenie takiego miejsca. Jest to przestępstwo powszechne

²⁴ A. Kwieciński, *Lecznice środki zabezpieczające w polskim prawie karnym i praktyka ich wykonywania*, Wrocław 2009, s. 117; P. Hofmański, L.K. Paprzycki (w:) M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 508–509; M. Kalitowski (w:) O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, Gdańsk 2005, s. 728–729; A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 230; J. Długosz (w:) M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny...*, t. II, s. 874; J. Wojciechowski, *Kodeks karny. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 2002, s. 194; S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy...*, s. 817; A. Chlebowska, *Umieszczenie w zamkniętym zakładzie leczenia odwykowego w polskim i niemieckim prawie karnym*, Prok. i Pr. 2011, nr 1, s. 60.

²⁵ A. Kwieciński, *Lecznice środki zabezpieczające...*, s. 130–131.

²⁶ M. Kornak, *Glosa do postanowienia SN z dnia 21 lipca 2011 r. – I KZP 9/11*, Lex/el 2011.

²⁷ Ibidem.

(*delictum commune*), a więc może dopuścić się go każdy; ustawa nie wymaga posiadania przez sprawcę specyficznych cech. Nie opuścić mieszkania lub innego miejsca może tylko ten, kto już znajduje się w nim, a zatem krąg podmiotów jest ograniczony. Sprawcą może być także ten, kto rości pretensje do mieszkania, lokalu lub innego miejsca²⁸. Wykluczona jest jednak osoba, mająca tytuł współkorzystania z lokalu, chociażby przez dłuższy czas nie czyniła tego. Sąd Najwyższy uznał, że nie ma najścia domu w sytuacji, gdy osoba zajmująca lokal na podstawie decyzji administracyjnej z prawem korzystania z łazienki, nie korzystała z niej przez okres roku wskutek stawianych przeszkód, a potem weszła do niej w celu użycia i nie opuściła na żądanie²⁹. Pojawiły się jednak wątpliwości czy sprawcą tego przestępstwa może być właściciel mieszkania, do którego się wdiera albo wbrew żądaniu najemcy miejsca takiego nie opuszcza. Nie jest to zagadnienie nowe, bowiem w tej kwestii wypowiedział się już Sąd Najwyższy, twierdząc, że „Właściciel, wynajmujący mieszkanie, może odpowiadać z art. 252 (ob. – art. 193, uwaga R.A. S.) k.k. w stosunku do swego najmobiocy, jednakże mieszkanie próżno stojące, nie będąc mieszkaniem w rozumieniu art. 252 k.k. „cudzym”, pozostającym już w rozporządzalności osoby innej, ochronie z art. 252 (ob. – art. 193, uwaga R.A. S.) k.k. przeciwko jego właścicielowi nie podlega”³⁰. Taki też pogląd wyraził Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 21 lipca 2011 r. – I KZP 5/11 (OSNKW 2011, Nr 8, poz. 65) uznając, że **Sprawcą przestępstwa naruszenia miru domowego w rozumieniu art. 193 k.k. może być także właściciel domu, mieszkania, lokalu, pomieszczenia albo ogrodzonego terenu**. Jest to pogląd słuszny i zyskał już aprobatę³¹, jak też jest zgodny z dotychczasowymi wypowiedziami w doktrynie³² i judykaturze³³. Istota problemu sprowadza się do rozumienia pojęcia „cudze mieszkanie”, mianowicie, czy chodzi o jego rozumienie w znaczeniu rzeczowym, czyli tak samo jak przy przestępstwach przeciwko mieniu. W uzasadnieniu tego postanowienia Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że aczkolwiek właściciel jest uprawniony do korzystania z rzeczy zgodnie ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem swego prawa oraz rozporządzania nią (art. 140 k.c.), lecz wynajmując mieszkanie, wyzbywa się przez to na rzecz

²⁸ L. Peiper, *Komentarz. do kodeksu karnego*, Kraków 1936, s. 515.

²⁹ Wyrok SN z dnia 21 września 1961 r. – V K 381/61, OSN GP 1961, Nr 11–12, poz. 148.

³⁰ Wyrok SN z dnia 15 kwietnia 1935 r. – III K 196/35, OSN(K) 1935, Nr 12, poz. 500.

³¹ M. Kornak, *Glosa do tego postanowienia*, Lex/el2011.

³² O. Górniok (w:) O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S.M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. II, Gdańsk 2005, s. 194; R. Góral, *Praktyczny komentarz. Kodeks karny*, Warszawa 2007, s. 327; A. Zoll (w:) A. Barczak-Oplustil, M. Bielski, G. Bogdan, Z. Cwiakalski, P. Kardas, J. Raglewski, M. Szewczyk, W. Wróbel, A. Zoll, *Kodeks karny. Część szczegółowa. Komentarz*, t. II, Warszawa 2008, s. 536; M. Filar (w:) M. Filar (red.), *Kodeks karny...*, s. 926.

³³ Wyrok SN z dnia 15 kwietnia 1935 r. – III K 196/35, OSN/K 1935, nr 15, poz. 500; wyrok SN z dnia 17 marca 1936 r. – III K 2218/35, OSN/K 1936, nr 10, poz. 370; wyrok SN z dnia 29 października 2003 r. – IV KK 250/02, OSNwSK 2003, poz. 2261. Postanowienie SN z dnia 3 lutego 2011 r. – V KK 415/10, OSNKW 2011, nr 5, poz. 42; wyrok SA w Katowicach z dnia 26 kwietnia 2007 r. – II AKa 57/07, OSN Prok. i Pr. 2008, nr 1, poz. 38.

najemcy uprawnień w zakresie korzystania z lokalu. Najemca zaś uzyskuje możliwość używania rzeczy (art. 659–668 k.c.). Do ochrony praw najemcy lokalu stosuje się odpowiednio przepisy o ochronie własności (art. 690 k.c.). W ten sposób urzeczywistnia się ochrona nietykalności mieszkania jako dobra osobistego. Trafnie wcześniej Sąd Najwyższy wyjaśnił, że cudzym w rozumieniu tego przestępstwa jest takie mieszkanie lub inne miejsce chronione, do którego zamieszkujący ma wyłączne lub większe uprawnienia niż wdzierający się³⁴. Wynika to przede wszystkim z przedmiotu ochrony tego przepisu. Artykuł 193 zamieszczony jest w rozdziale XXIII k.k. zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko wolności”, co wskazuje, że głównym przedmiotem ochrony tego przepisu jest wolność, a nie mienie. Jest to wolność jednostki od jakichkolwiek zakłóceń w zakresie wyłącznego korzystania z nieruchomości wymienionych w tym przepisie. W doktrynie ten indywidualny przedmiot ochrony, podobnie jak i na gruncie poprzednich unormowań, jest różnie określany. Wskazuje się, że jest nim wyłączne panowanie woli osoby uprawnionej w obrębie jej domostwa³⁵, swoboda dysponowania swoim mieszkaniem³⁶, prawo wyłącznego swobodnego korzystania z domu i innych miejsc³⁷, prawo do decydowania o tym, kto ma przebywać w miejscach, w których jednostka jest gospodarzem³⁸ oraz prawo do spokojnego zamieszkania, wolnego od zakłóceń przez osoby niepożądane³⁹. Wprawdzie używa się różnych określeń, lecz we wszystkich tych wypowiedziach mieści się wolność w zakresie swobodnego, nieskrępowanego i niezakłóconego korzystania z mieszkania lub innych miejsc wymienionych w przepisie, bez konieczności znoszenia czyjejś obecności⁴⁰. Tytuł rozdziału XXIII „Przestępstwa przeciwko wolności” jednoznacznie wskazuje, że chodzi o ochronę „cudzej” wolności od naruszeń, a nie „cudzego” mienia, które chronią przepisy rozdziału XXXV k.k. zatytułowanego „Przestępstwa przeciwko mieniu”.

³⁴ Wyrok SN z dnia 21 września 1961 r. – V K 381/61, OSN GP 1961, Nr 11–12, poz. 148.

³⁵ S. Glaser, *Polskie prawo karne w zarysie*, Kraków 1933, s. 334; S. Glaser, A. Mogilnicki, *Kodeks karny. Komentarz*, Kraków 1934, s. 832.

³⁶ J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem*, Lwów 1932, s. 350; K. Buchała, *Prawo karne materialne*, Warszawa 1989, s. 637; J. Wojciechowski, *Kodeks karny...*, s. 334.

³⁷ O. Chybiński (w:) O. Chybiński, W. Gutekunst, W. Świda, *Prawo karne. Część szczególna*, Wrocław–Warszawa 1971, s. 173; I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973, s. 500; J. Śliwowski, *Prawo karne*, Warszawa 1975, s. 402; J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny. Komentarz*, t. 2, Warszawa 1987, s. 144; I. Andrejew, *Polskie prawo karne w zarysie*, Warszawa 1989, s. 401; W. Świda, *Prawo karne*, Warszawa 1989, s. 448; L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2004, s. 246; J. Wojciechowska (w:) A. Wąsek, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 117–221*, t. I, Warszawa 2010, s. 879; M. Bojarski (w:) M. Bojarski, J. Giezek, Z. Sienkiewicz, *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, Warszawa 2010, s. 504.

³⁸ A. Zoll (w:) A. Barczak-Oplustil, M. Bielski, G. Bogdan, Z. Ćwiąkalski, P. Kardas, J. Raglewski, M. Szewczyk, W. Wróbel, A. Zoll, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, t. II, Warszawa 2008, s. 533.

³⁹ A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2009, s. 496; tenże, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 443; M. Filar (w:) J. Bojarski, M. Bojarski, M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 925.

⁴⁰ R.A. Stefański, *Prawnokarna ochrona miru domowego*, (w:) M. Mozgawa (red.), *Prawno karne aspektu wolności*, Zakamycze 2006, s. 169.

Trafnie Sąd Najwyższy, odwołując się do wypowiedzi w doktrynie, podniósł, że wolność oznaczająca możliwość czynienia w wymienionych przez ustawę miejscach, w sposób nieskrępowany, tego co się chce i decydowania o tym, jakie osoby spośród nieuprawnionych i kiedy mogą w tych pomieszczeniach przebywać, bez konieczności uzasadnienia swojej decyzji, jeżeli tylko decyzja ta nie przekracza określonych przez porządek prawny granic⁴¹.

Przemawia za tym też znaczenie pojęcia „mir domowy”, którym – jak słusznie zauważył Sąd Najwyższy – jest prawo niezakłóconego korzystania z domu, mieszkania, lokalu, pomieszczenia lub ogrodzonego terenu. Zgodnie z art. 47 Konstytucji RP „każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym”, a nadto art. 50 Konstytucji zapewnia nienaruszalność mieszkania. Mir domowy stanowi także dobro osobiste (art. 23 k.c. oraz art. 24 k.c.). Z tego też względu – słusznym zdaniem Sądu Najwyższego – nie może więc być rozpatrywany jedynie na płaszczyźnie praw majątkowych.

Zasadnie Sąd Najwyższy przyjął, że art. 193 k.k. gwarantuje lokatorowi niezależną od właściciela rzeczy prawnokarną ochronę wynajętego mieszkania. W konsekwencji wynajęte mieszkanie staje się dla właściciela miejscem „cudzym”, gdyż przekazał część swoich uprawnień na inne osoby. W wyjątkowych wypadkach przewidzianych w prawie cywilnym właściciel jest uprawniony do wejścia do miejsca wynajętego, oddanego w użytkowanie, służebność, wydzierżawionego⁴². Zgodnie z art. 10 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie kodeksu cywilnego⁴³, „w razie awarii wywołującej szkodę lub grożącej bezpośrednio powstaniem szkody, jeżeli najemca jest nieobecny lub odmawia udostępnienia lokalu, wynajmujący ma prawo wejść do lokalu w obecności funkcjonariuszy policji lub straży miejskiej”. Wskazuje to, że ustawodawca wyraźnie chroni uprawnienia lokatora, gdyż uznaje, że bezprawne wkroczenie przez właściciela do zajmowanego przez najemcę mieszkania godzi w jego prawa.

5. Przestępstwo oszustwa kredytowego (art. 297 § 1 k.k.)

Przewidziane w art. 297 § 1 k.k. przestępstwo oszustwa kredytowego polega na przedłożeniu fałszywych lub stwierdzających nieprawdę dokumentów albo nierzetelnych pisemnych oświadczeń dotyczących okoliczności mających istotne znaczenie dla uzyskania kredytu lub innych jego postaci⁴⁴. Jego istota polega na przedłożeniu w celu uzyskania dla siebie lub kogo innego, od banku lub jednostki

⁴¹ T. Bojarski, *Karnoprawna ochrona nietykalności mieszkania jednostki*, Lublin 1992, s. 59.

⁴² Ibidem, s. 107

⁴³ Dz.U. z 2005 r. Nr 31, poz. 266 ze zm.

⁴⁴ Wyrok SN z dnia 5 listopada 2002 r. – II KKN 476/00, OSN Prok. i Pr. 2003, nr 6, poz. 9.

organizacyjnej prowadzącej podobną działalność gospodarczą na podstawie ustawy albo od organu lub instytucji dysponujących środkami publicznymi – kredytu, pożyczki pieniężnej, poręczenia, gwarancji, akredytywy, dotacji, subwencji, potwierdzenia przez bank zobowiązania wynikającego z poręczenia lub z gwarancji lub podobnego świadczenia pieniężnego na określony cel gospodarczy, podrobionego, przerobionego, poświadczającego nieprawdę albo nierzetelnego dokumentu albo nierzetelnego, pisemnego oświadczenia dotyczącego okoliczności o istotnym znaczeniu dla uzyskania wsparcia finansowego, instrumentu płatniczego lub zamówienia. Ustawa z dnia 26 stycznia 2007 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego⁴⁵ przewiduje dla rolników dopłaty obejmujące płatności bezpośrednie, płatności uzupełniające, płatności cukrowe, płatności do pomidorów, wsparcie specjalne oraz płatności do upraw roślin energetycznych. Płatności te przyznawane są na wniosek rolnika o jej przyznanie. Na tle tych płatności powstał w kontekście art. 297 § 1 k.k. problem, czy płatności te są dotacją, czy inną formę wsparcia finansowego.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 19 maja 2011 r. – I KZP 3/11 (OSNKW 2011, Nr 6, poz. 48) przyjął, że **„Penalizacją przewidzianą w przepisie art. 297 § 1 k.k. objęte zostały również zachowania polegające na przedstawieniu Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa nierzetelnego, pisemnego oświadczenia dotyczącego okoliczności istotnych dla uzyskania wsparcia finansowego w postaci płatności bezpośrednich, w tym, w aktualnym stanie prawnym, także wyodrębnionych płatności uzupełniających”**. Jest to pogląd trafny. Uzasadniając ten pogląd organ ten odwołał się do wykładni historycznej, wskazując, że w pierwotnym brzmieniu art. 297 § 1 k.k. obejmował przedłożenie w celu uzyskania dla siebie lub innej osoby kredytu, pożyczki bankowej, gwarancji kredytowej, dotacji, subwencji lub zamówienia publicznego, fałszywego lub stwierdzającego nieprawdę dokumentu albo nierzetelnego, pisemnego oświadczenia dotyczącego okoliczności mających istotne znaczenie dla uzyskania takiego kredytu, pożyczki bankowej, gwarancji kredytowej, dotacji, subwencji lub zamówienia publicznego. Obecne jego brzmienie nadane art. 1 pkt 12 ustawy z dnia 18 marca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks wykroczeń⁴⁶ miało na celu rozszerzenie „zakresu ustawowych znamion przestępstwa oszustwa kapitałowego o formy wyłudzenia dotyczące wydatków Wspólnot Europejskich np. o dotacje i subwencje”⁴⁷. I stanowiło realizację zaleceń wynikających m.in. z art. 1 ust. 1 lit. a i ust. 2–4 oraz art. 2 ust. 1 Konwencji o ochronie interesów finansowych Wspólnot Europejskich, sporządzonej w Brukseli dnia 26 lipca 1995 r., ustanowionej na podstawie art. K3

⁴⁵ Dz.U. z 2008 r. Nr 170, poz. 1051 ze zm.

⁴⁶ Dz.U. Nr 69, poz. 626.

⁴⁷ Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks wykroczeń, Sejm VI kadencji druk nr 2031, s. 34.

Traktatu o Unii Europejskiej⁴⁸. Celem tej nowelizacji było objęcie kryminalizacją także wyłudzeń środków finansowych, związanych z funkcjonowaniem Unii Europejskiej⁴⁹. Jednocześnie Sąd Najwyższy zauważył, że w literaturze prezentowano pogląd, iż dokonanie tej nowelizacji z tej przyczyny nie było konieczne, gdyż czyny popełnione na szkodę interesów finansowych Wspólnot Europejskich były także penalizowane w stanie prawnym sprzed nowelizacji, a to z uwagi na to, że świadczenia pieniężne, których wyłudzenie obejmował znowelizowany przepis, mieściły się w zawartych w pierwotnym brzmieniu art. 297 § 1 k.k. pojęciach dotacji czy też subwencji⁵⁰. Nie podzielili tego poglądu, wywodząc, że wymagałoby to nadania tym pojęciom znaczenia potocznego, czemu stoi na przeszkodzie zakaz wykładni synonimicznej, bowiem w języku potocznym zwroty „dotacja” oraz „subwencja” są synonimami⁵¹, a skoro tak, to ich użycie nie tylko w jednym akcie prawnym, lecz nawet w jednym przepisie stanowiłoby zaprzeczenie założenia o racjonalności ustawodawcy. Dotacjami – zgodnie z art. 126 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych⁵² – są podlegające szczególnym zasadom rozliczania środki z budżetu państwa, budżetu jednostek samorządu terytorialnego oraz z państwowych funduszy celowych przeznaczone na podstawie niniejszej ustawy, odrębnych ustaw lub umów międzynarodowych, na finansowanie lub dofinansowanie realizacji zadań publicznych. Zakresem tak określonej dotacji nie można objąć wsparcia finansowego rolników. Ponadto nadanie tym pojęciem potocznego zakresu ich rozumienia doprowadziłoby w konsekwencji do nieuzasadnionego rozszerzenia ram odpowiedzialności karnej, w wyniku zastosowania niedopuszczalnej w prawie karnym analogii na niekorzyść. Z tego też względu Sąd Najwyższy opowiedział się za nadaniem tym pojęciom – zgodnie z poglądami doktryny – znaczenia, jakie jest im nadawane na gruncie tych gałęzi prawa, z których się wywodzą⁵³, dodając, że takie ich rozumienie czyni zadość

⁴⁸ Dz.U. z 2009 r. Nr 208, poz. 1603.

⁴⁹ P. Kardas (w:) A. Barczak-Oplustil, M. Bielski, G. Bogdan, Z. Ćwiąkański, M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, J. Majewski, J. Raglewski, M. Szewczyk, W. Wróbel, A. Zoll, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, t. III, Zakamycze 2008, s. 605; R. Zawłocki (w:) A. Wąsek, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Komentarz do artykułów 222–316*, t. II, Warszawa 2010, s. 1377.

⁵⁰ A. Marek, *Problematyka Corpus Iuris*, Mon. Pr. 2002, nr 3, s. 125; O. Górniok, *Oszustwa na szkodę interesów finansowych Wspólnot Europejskich*, „Kontrola Państwa” 1999, nr 3, s. 49–50; T. Oczkowski, *Oszustwo kredytowe, subwencyjne i w zakresie zamówień publicznych*, „Prokurator” 2005, nr 4, s. 32; I. Stolarczyk, *Oszustwo kredytowe – art. 297 § 1 k.k.*, Prok. i Pr. 2005, nr 9, s. 36.

⁵¹ M. Szymczak (red.), *Słownik języka polskiego*, t. I, Warszawa 1978, s. 440 i t. III, s. 366; B. Dunaj (red.), *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa 1996, s. 195 i 1075; E. Sobol (red.), *Nowy słownik języka polskiego*, Warszawa 2002, s. 971.

⁵² Dz.U. Nr 157, poz. 1240 ze zm.

⁵³ P. Kardas (w:) A. Barczak-Oplustil, M. Bielski, G. Bogdan, Z. Ćwiąkański, M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, J. Majewski, J. Raglewski, M. Szewczyk, W. Wróbel, A. Zoll, *Kodeks karny...*, s. 615; M. Bojarski (w:) M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 1225; R. Zawłocki (w:) O. Górniok, W. Kozielowicz, E. Pływaczewski, B. Kunicka-Michalska, R. Zawłocki, B. Michalski, A. Sakowicz, J. Skorpka, *Kodeks karny...*, s. 1385.

zasadzie subsydiarności prawa karnego gospodarczego, w szczególności dyrektywie jednolitości terminologicznej⁵⁴.

W związku z tym Sąd Najwyższy zasadnie przyjął, że art. 297 § 1 k.k. zawiera otwarty katalog instrumentów finansowych, a wsparcie finansowe rolników mieści się w „podobnym świadczeniu na określony cel gospodarczy”, o którym mowa w tym przepisie.

Jest to bowiem pomoc finansowa dla gospodarki w sektorze rolnictwa, relatywizowana do gruntów rolnych o określonej powierzchni, pod warunkiem utrzymywania ich w zgodzie z normami zawartymi w przepisach rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 marca 2011 r. w sprawie norm minimalnych⁵⁵.

Ponadto trafnie Sąd Najwyższy uznał, że Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa jest instytucją dysponującą „środkami publicznymi”. Jako państwowa osoba prawna została powołana do życia ustawą z dnia 29 grudnia 1993 r. o utworzeniu Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa⁵⁶. Taki jej status utrzymuje też ustawa z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa⁵⁷, stanowiąc w art. 2 ust. 1, że Agencja jest państwową osobą prawną.

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa – zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego – akredytowana na podstawie odrębnych przepisów jako agencja płatnicza, realizuje zadania i kompetencje agencji płatniczej określone w przepisach Unii Europejskiej, w zakresie płatności bezpośredniej, płatności uzupełniającej, płatności cukrowej, płatności do pomidorów oraz wsparcia specjalnego.

II. Ustawa z dnia 21 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2012 r., poz. 124)

1. Posiadanie środka odurzającego lub substancji psychotropowej (art. 62 cyt. ustawy)

Artykuł 62 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii kryminalizuje posiadanie, wbrew przepisom ustawy, środków odurzających lub substancji psychotropowych. Spośród znamion tego przestępstwa istotne wątpliwości wzbudziło pojęcie posiadania, a mianowicie w tym zakresie, czy obejmuje ono także posiadanie środka odurzającego lub substancji psychotropowej w związku z jego zażywaniem lub zamiarem zażycia. Chodzi o to, czy jest takim posiadaniem dysponowanie środkiem w czasie, gdy jest zażywany.

⁵⁴ S. Żółtek, *Prawo karne gospodarcze w aspekcie zasady subsydiarności*, Warszawa 2009, s. 304 i n.

⁵⁵ Dz.U. Nr 39, poz. 211.

⁵⁶ Dz.U. z 2005 r. Nr 31, poz. 264.

⁵⁷ Dz.U. Nr 98, poz. 634 ze zm.

Kwestia ta doprowadziła do rozbieżności w orzecznictwie. W judykaturze przyjmuje się, że posiadanie środka odurzającego lub substancji psychotropowej dla własnych potrzeb nie wyczerpuje znamiona tego występkę, podnosząc, że:

- „Osoba, która konsumuje lub udziela środka odurzającego lub substancje psychotropowe, nie może być skazana za uprzednie ich posiadanie. W polskim systemie prawa karnego nie jest karalne też samo spożywanie w/w narkotyków, a co za tym idzie nie można uznać kogoś za sprawcę czynu z art. 62 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, gdy jest wyłączną konsekwencją wcześniejszego posiadania, a to ostatecznie nieodparcie łączyło się z zaspokojeniem własnych potrzeb konsumenta. W istocie bowiem rzeczy posiadanie środków o jakich mowa w art. 62 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii penalizuje sytuacje na przedpolu czynów wynikających z art. 56–59 tejże ustawy”⁵⁸.
- „Samo chwilowe posiadanie środka odurzającego lub substancji psychotropowej w związku z jej użyciem nie jest czynem karalnym w rozumieniu ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. W wypadku zrealizowania przez sprawcę, który posiadał środek odurzający lub substancję psychotropową, innego czynu zabronionego przez tę ustawę (połączonego z wyzbyciem się środka narkotycznego), sprawca odpowiada za zrealizowany czyn następczy. W płaszczyźnie ocen prawnych mamy wówczas do czynienia z niewłaściwym zbiegiem przepisów typizujących każde z tych dwóch zachowań. To zaś oznacza, że przyjęcie w podstawie skazania zarówno zbiegu realnego jak też zbiegu kumulatywnego byłoby błędne”⁵⁹.
- „Dysponowanie środkiem odurzającym lub substancją psychotropową związane z ich zażywaniem albo z zamiarem niezwłocznego zażycia przez osobę dysponującą nimi, nie jest ich posiadaniem w rozumieniu art. 62 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. Nr 179, poz. 1485 ze zm.)”⁶⁰.
- „Nie ulega wątpliwości, że ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii nie penalizuje wprost, ani poprzez przepisy zakazujące posiadania środków odurzających, samego zażywania narkotyków przez sprawcę. Intencją ustawodawcy było poddanie karalności posiadania środka narkotycznego w chwili stwierdzenia tego czynu. Takie posiadanie jednak powinno nosić cechy pewnej trwałości od momentu wejścia przez sprawcę w posiadanie środka odurzającego do momentu ujawnienia tego faktu przez organy ścigania. Nie jest przecież możliwe użycie środka odurzającego bez wcześniejszego wejścia

⁵⁸ Wyrok SA w Katowicach z dnia 15 stycznia 2009 r. – II AKa 249/08, Biul. SA w Katowicach 2009, Nr 1, poz. 10, wyrok SA we Wrocławiu z dnia 28 grudnia 2006 r. – II AKa 347/06, LEX nr 211729.

⁵⁹ Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 17 listopada 2005 r. – II AKa 288/05, OSA 2006, Nr 5, poz. 26, wyrok SA we Wrocławiu z dnia 23 lutego 2006 r. – II AKa 19/06, LEX nr 176535.

⁶⁰ Wyrok SN z dnia 21 stycznia 2009 r. – II KK 197/08, OSNKW 2009, nr 4, poz. 30.

w jego „posiadanie”. Poza obszarem penalizacji nadal pozostaje proces zażywania środka odurzającego lub substancji psychotropowej, który zawsze wiąże się z jakąś formą „posiadania”, „dysponowania”, „dzierżenia”, czy po prostu „trzymania” takiego środka. Wszystkie te formy dysponowania środkiem odurzającym w omawianej sytuacji nie mogą być uznane za jego „posiadanie” w rozumieniu art. 62 w/w ustawy, zatem w przypadku użycia w całości środka odurzającego karanie takiej osoby za wcześniejsze jego posiadanie stanowiłoby obejście zakazu karania zachowania, które z istoty swej nie jest typizowane jako czyn zabroniony. Takie karanie byłoby wyrazem złamania podstawowych reguł procesu karnego, w szczególności zasady *nullum crimen sine lege*⁶¹.

Wyrażany był też odmienny pogląd, a mianowicie, że:

„na podstawie art. 62 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. Nr 179, poz. 1485 ze zm.) karalny jest każdy wypadek posiadania środka odurzającego lub substancji psychotropowej „wbrew przepisom ustawy”, a więc w celu dalszej sprzedaży lub udzielenia ich innej osobie, jak i w celu samodzielnego zażycia – czy to za jakiś czas czy niezwłocznie, jeżeli sprawca posiada środek odurzający lub substancję psychotropową w ilości pozwalającej na co najmniej jednorazowe użycie, w dawce dla nich charakterystycznej, zdolnej wywołać u człowieka inny niż medyczny skutek”⁶². Uzasadniając ten pogląd Sąd Najwyższy odwołał się do wykładni historycznej, podnosząc, że w wyniku ratyfikowania przez Polskę w 1994 r. Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych o zwalczaniu nielegalnego obrotu środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi, podpisanej w Wiedniu w 1988 r., na skutek – jak podnosi się w piśmiennictwie⁶³ – błędnej interpretacji przepisów tej Konwencji, w przepisie art. 48 ust. 4 ustawy z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, wprowadzono dekryminalizację posiadania, na własny użytek, nieznaczej ilości środków odurzających lub substancji psychotropowych. Ustawą z dnia 26 października 2000 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii⁶⁴ skreślono z dniem 12 grudnia 2000 r., w art. 48 ust. 4 tej ustawy dekryminalizujące posiadanie niewielkiej ilości narkotyków dla użytku własnego. W ustawie z 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii nie ma takiego przepisu, co jednoznacznie świadczy, że karalne jest posiadanie nawet niewielkiej ilości środka odurzającego, lub substancji psychotropowej, również przeznaczonego na własny uży-

⁶¹ Wyrok SN z dnia 15 stycznia 2010 r. – V KK 363/09, BPK 2010, nr 2, poz. 1.2.5.

⁶² Postanowienie SN z dnia 28 października 2009 r. – I KZP 22/09, OSNKW 2009, Nr 12, poz. 103 z aprobowanymi uwagami R.A. Stefańskiego, *Przełom uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego, prawa karnego wykonawczego, prawa karnego skarbowego i prawa wykroczeń*, WPP 2010, nr 1, s. 125–126.

⁶³ Ł. Domański, *Odpowiedzialność karna za produkcję, posiadanie i obrót środkami odurzającymi*, Prok. i Pr. 2006, nr 2, s. 42 i n.

⁶⁴ Dz.U. Nr 103, poz. 1097.

tek sprawcy. Ponadto organ ten podniósł, że fakt ten nie budzi wątpliwości w świetle gramatycznej wykładni przepisu art. 62 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Nie ulega żadnej wątpliwości, że posiadanie środka odurzającego lub substancji psychotropowej jest karalne bez względu na cel tego posiadania. O karalności decyduje wyłącznie to, czy sprawca swoim zachowaniem realizował znamię czasownikowe „posiada”.

- „Nie nasuwa zastrzeżeń, że zamysłem ustawodawcy było objęcie zakresem penalizacji również posiadania środków na własne potrzeby i to, bez względu na ich ilość, właśnie na zasadzie art. 62 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku”⁶⁵. W uzasadnieniu tego poglądu podkreślano, że przemawia za nim wykładnia historyczna, bowiem pierwotna treść art. 48 ust. 4 ustawy z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii⁶⁶ wyłączała karalność posiadania na własny użytek środków odurzających lub substancji psychotropowych w ilości nieznacznej. Przepis ten został uchylony na mocy art. 1 pkt 23 ustawy z dnia 26 października 2000 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii⁶⁷ i nie został przejęty do art. 62 aktualnej ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii.

Taki też pogląd jest prezentowany w doktrynie⁶⁸.

- Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 27 stycznia 2011 r. – I KZP 24/10 (OSNKW 2011, Nr 1, poz. 2) uznał, że **Posiadaniem środka odurzającego lub substancji psychotropowej w rozumieniu art. 62 ustawy z dnia 21 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. Nr 179, poz. 1485 ze zm.) jest każde władanie takim środkiem lub substancją, a więc także związane z jego użyciem lub zamiarem użycia.** Jest to pogląd trafny. Organ ten słusznie zauważył, że znamię „posiada” trzeba rozumieć tak samo, jakie nadaje mu się znaczenie w innych przepisach karnych. Zakres znaczeniowy pojęcia „posiada” użytego w treści art. 62 ustawy nie odbiega od rozumienia pojęcia „posiada” funkcjonującego w prawie karnym. Sąd Najwyższy trafnie przyjął, że przez „posiadanie”, jako znamię czynu zabronionego, należy rozumieć każde faktyczne władanie przez sprawcę mieniem lub rzeczą⁶⁹. W doktrynie i orzecznictwie przez pojęcie „posiadania” jako znamienia czynu karalnego, rozumie się każde faktyczne władanie przez sprawcę mieniem lub rzeczą, a bez znaczenia jest specyfikowanie

⁶⁵ Wyrok SA w Lublinie z dnia 13 marca 2007 r. – II AKa 28/07, KZS 2007, nr 9, poz. 74 glosami częściowo krytycznymi M. Gabriela-Węglowskiego, Lex/el. 2009; W. Marcinkowskiego, WPP 2009, nr 2, s. 134–139 i aprobującymi K. Krajewskiego, PiP 2009, nr 11, s. 130–135, W. Radeckiego, OSP 2009, nr 11, poz. 123 oraz częściowo krytyczną S. Bańko, Kw. Pr. Pub. 2010, nr 4, s. 119–130.

⁶⁶ Dz.U. Nr 75, poz. 468.

⁶⁷ Dz.U. Nr 103, poz. 1097.

⁶⁸ T. Srogosz, *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii, Komentarz*, Warszawa 2008, s. 427 i n.; W. Marcinkowski, *Wybrane zagadnienia dotyczące stosowania przepisów karnych ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*, „Prokurator” 2008, nr 4, s. 15 i n.; W. Radecki, *Glosa do wyroku SN z dnia 1 marca 2006 r. – II KK 47/05*, OSP 2006, nr 12, poz. 145.

⁶⁹ D. Wysocki, *Pojęcie „posiadania” w prawie karnym*, Prok. i Pr. 2000, nr 2, s. 8.

cech władania z punktu widzenia cywilistycznych konstrukcji posiadania⁷⁰. Na tle nielegalnego posiadania broni palnej wyrażano słuszny pogląd, że „Posiadaniem w rozumieniu przepisu art. 286 (ob. – art. 263 § 1, uwaga R.A. S.) k.k. jest każde władanie bronią palną lub amunicją bez względu na to, czy sprawca ma zamiar zatrzymać wymienione przedmioty przez dłuższy czy też przez krótszy okres. Z tego też względu każde, nawet krótkotrwałe, władanie bronią palną lub amunicją bez wymaganego zezwolenia jest posiadaniem tych przedmiotów w ujęciu przepisu art. 286 (ob. – art. 263 § 1, uwaga R.A. S.) k.k. i wyczerpuje znamiona przestępstwa określonego w tym przepisie”⁷¹.

Słusznym zdaniem Sądu Najwyższego wykładnia odwołująca się do języka ogólnego w sposób dostatecznie jasny i precyzyjny pozwala przyjąć, że posiadaniem środka odurzającego jest każde władztwo, każde faktyczne dysponowanie środkiem odurzającym lub substancją psychotropową. Jednakże odwołując się do wykładni systemowej wewnętrznej, organ ten wskazał, że w każdym wypadku posiadania środków narkotycznych bez uprawnienia, czyli wbrew art. 33, art. 34 ust. 1 czy art. 42 ustawy, środki takie podlegają zabezpieczeniu przez organy ścigania lub organy celne w trybie kodeksu postępowania karnego (art. 34 ust. 2), a ich przepadek orzeka się albo w postępowaniu karnym, albo – w razie niewszczęcia takiego postępowania – w postępowaniu przed sądem rejonowym, inicjowanym wnioskiem wojewódzkiego inspektora farmaceutycznego lub Naczelnego Inspektora Farmaceutycznego Wojska Polskiego (art. 34 ust. 3).

Ponadto celem ustawy jest przeciwdziałanie narkomanii, które realizowane jest przez nadzór nad substancjami, których używanie może prowadzić do narkomanii, a także zwalczanie niedozwolonego obrotu, wytwarzania, przetwarzania, przerobu i posiadania takich substancji (art. 2 ust. 1 pkt 4 i 5 u.p.n.). Legalne posiadanie takich środków musi znajdować normatywne oparcie w przepisie

⁷⁰ J. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973, s. 484; J. Śliwowski, *Prawo karne*, Warszawa 1979, s. 558; J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny – komentarz*, t. II, Warszawa 1987, s. 483; D. Wysocki, *Pojęcie posiadania w prawie karnym*, Prok. i Pr. 2000, nr 2, s. 7–14; wyrok SN z dnia 4 listopada 1975 r., Rw 562/75 – OSNKW 1976, z. 1, poz. 17, uchwała SN z dnia 15 lutego 1984 r., VI KZP 50/83 – OSNKW 1984, z. 7–8, poz. 73; wyrok SN z dnia 13 sierpnia 1993 r., WR 107/93 – OSNKW 1993, z. 11–12, poz. 74, uchwała SN z dnia 19 lipca 1995 r. – I KZP 26/95, OSKW 1995, nr 9–10, poz. 62, uchwała 7 sędziów SN z dnia 14 października 1999 r. – I KZP 32/99, OSNKW 1999, Nr 11–12, poz. 68 z głosem aprobującą D. Wysockiego, OSP 2000, nr 3, poz. 44 i aprobującymi uwagami S. Zabłockiego, *Przegląd orzecznictwa – Izba Karne*, Pal. 2000, nr 1, s. 164 i R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego, karnego wykonawczego i prawa wykroczeń za 1099 r.*, WPP 2000, nr 1, s. 109–111; wyrok SA w Krakowie z dnia 2 listopada 2004 r. – II AKa 119/04 KZS 2005, nr 3, poz. 26; wyrok SN w Krakowie z dnia 27 czerwca 2002 r. – II AKa 149/02. KZS 2002, nr 7–8, poz. 47. Odmienne, ale nietrafnie Sąd Najwyższy ograniczył ten termin do jego znaczenia określonego w art. 336 k.c. (uchwała SN z dnia 18 grudnia 1997 r. – I KZP 34/97, OSNKW 1998, nr 1–2, poz. 4 z krytycznymi głosami O. Górniok, OSP 1998, nr 7–8, s. 409–410 i S. Łagodzińskiego, Prok. i Pr. 1998, nr 9, s. 91–94).

⁷¹ Wyrok SN z dnia 4 listopada 1975 r. – Rw 562/75, OSNKW 1976, Nr 1, poz. 17; wyrok SN z dnia 13 sierpnia 1993 r. – WR 107/93, OSNKW 1993, Nr 11–12, poz. 74.

jakiegokolwiek ustawy lub rozporządzenia. Każde inne posiadanie takich środków jest bezprawne.

Ustawodawca wskazuje od strony pozytywnej, kto i w jakich okolicznościach może używać określonych środków. Mogą być one używane dla celów medycznych, przemysłowych lub naukowych (art. 33), a środki odurzające, substancje psychotropowe lub prekursorzy kategorii 1 może posiadać wyłącznie przedsiębiorca, jednostka organizacyjna lub osoba fizyczna uprawniona na podstawie przepisów ustawy (art. 34 ust. 1).

Przepisy ustawy – kontynuuje Sąd Najwyższy – nie dopuszczają nielegalnego, nieprzemysłowego czy nienaukowego posiadania środków narkotycznych, nakazując przy tym w każdym takim wypadku zabezpieczenie ich i orzeczenie przepadku. Te unormowania są podstawą do budowy normy sankcjonowanej i wykluczają istnienie w tym zakresie jakiegokolwiek sfery dozwolonego posiadania. Kryminalizacja nielegalnego posiadania środków odurzających i substancji psychotropowych (art. 62) pozostaje w związku z zakazami określonych w art. 33, art. 34 i art. 42 tej ustawy⁷². Rację ma ten organ, że wprawdzie żaden przepis ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii nie zawiera wprost sformułowanego zakazu używania tego rodzaju środków czy substancji, jednakże przepis taki jest zbędny, gdyż zakaz taki wynika bowiem *a contrario* z regulacji określających od strony pozytywnej wypadki dopuszczalnego posiadania. Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii nie przewiduje więc żadnego prawa podmiotowego do używania wbrew jej przepisom środków odurzających czy substancji psychotropowych.

Argumentację tę uzupełniają szczegółowe rozważania natury historycznej, w których Sąd Najwyższy szczegółowo przeanalizował regulacje dotyczące nielegalnego posiadania środków odurzających, poczynszy od kodeksu karnego z 1932 r., i w pełni potwierdzają zasadność omawianej uchwały.

STRESZCZENIE

Przedmiotem artykułu są rozstrzygnięcia Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego zapadłe w wyniku przedstawienia temu organowi zagadnień prawnych, wymagających wyjaśnienia. Przedmiotem omówienia są uchwały lub postanowienia dotyczące: sposobu orzekania środka karnego przepadku korzyści majątkowej lub jej równowartości orzekanej wobec współsprawców (art. 45 § 1 k.k.), warunkowego zawieszenia łącznej kary pozbawienia wolności obejmującej karę jednostką orzeczoną z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na podstawie art. 343 § 2 pkt 2 k.p.k. w rozmiarze przekraczającym 2 lata (art. 89 § 1 k.k.), okresu umieszczenia sprawcy w zamkniętym zakładzie leczenia odwykowego (art. 96 § 1

⁷² T. Srogosz, *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii...*, s. 430; K. Łucarz, A. Muszyńska, *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 562.

k.k.), sprawstwa przestępstwa naruszenia miru domowego przez właściciela domu, mieszkania, lokalu, pomieszczenia albo ogrodzonego terenu (art. 193 k.k.), penalizacji przedstawieniu Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa nierzetelnego, pisemnego oświadczenia dotyczącego okoliczności istotnych dla uzyskania wsparcia finansowego w postaci płatności bezpośrednich, w tym, w wyodrębnionych płatności uzupełniających (art. 297 § 1 k.k.) i kryminalizacji posiadania środka odurzającego lub substancji psychotropowej w celu jej zażycia (art. 62 ust. 1 ustawy z dnia 21 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, Dz.U. z 2012 r., poz. 124).

SUMMARY

The subject matter of the article covers the adjudications of the Criminal Chamber of the Supreme Court in the field of substantial criminal law, which resulted from a submission of legal issues that need to be explained. The discussed matters include: the resolutions or decisions regarding the manner of ruling the penalty of forfeiture of financial benefits or their equivalent value inflicted on co-perpetrators (Article 45 § 1 of the Criminal Code); a conditional suspension of the carrying out of the combined imprisonment punishment that includes a single penalty of over two years imprisonment (Article 89 § 1 of the Criminal Code), which was conditionally suspended based on Article 343 § 2 point 2 of the Criminal Proceeding Code; a period of perpetrator's placement in a closed institution for discontinuation treatment for addicts (Article 96 § 1 of the Criminal Code); perpetration of the infringement on privacy by an owner of a house, flat, premises or fenced land area (Article 193 of the Criminal Code); penalization of submitting a dishonest written statement regarding circumstances that are important in order to be granted financial support in the form of direct payments, including selected complementary payments, from the Agency for Restructuring and Modernization of Agriculture (Article 297 § 1 of the Criminal Code) and criminality of the possession of an intoxicating or psychotropic substance for personal use purposes (Article 62 item 1 of the Act on the Drug Addiction Prevention of 21 July 2005, The Journal of laws of 2012 item 124).